

УДК 338.3:658

DOI: 10.30857/2786-5398.2024.3.2

Світлана М. Бондаренко

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ**

Легка промисловість присутня у всіх сферах національної економіки, так як виробляє товари споживчого та промислового призначення, такі як тканини, трикотажні вироби, одяг, взуття, панчішно-шкарпеткові вироби, натуральне та штучне хутро, шкіряні товари, шкіргалантерею, фурнітуру та ін. Важливе місце на сьогоднішній день займає виробництво обмундирування для силових структур. Особливо актуальною дана галузь є у період воєнного стану, так як діяльність багатьох її підприємств націлена на виконання замовлень Збройних Сил України, інших силових відомств і забезпечення військових якісним одягом, взуттям та іншим бойовим екіпіруванням. Важливим замовником для підприємств легкої промисловості є силові структури. Метою дослідження є аналіз особливостей роботи підприємств легкої промисловості у період воєнного стану та виявлення шляхів і напрямів її удосконалення. Методи дослідження, які використано під час дослідження: системний та процесний підходи, аналіз та синтез, індукція та дедуція. Легка промисловість України до війни та локдаунів забезпечувала майже 5% бюджетних надходжень і 2,6% українського товарного експорту, а отже, має значний потенціал для подальшого розвитку. Ємність внутрішнього ринку легкої промисловості складає 200 млрд гривень, присутність імпорту – від 80 до 90%. Має місце 6-ти кратне перевищення обсягів імпорту над експортом товарів за підсумками 2023 року. Особливістю ринку товарів легкої промисловості в Україні є наявність великого сектору секонд-хенду. Проведений SWOT-аналіз підприємств легкої промисловості, дав змогу зробити висновки та запропонувати стратегії розвитку, виходячи із сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, які мають місце на підприємствах легкої промисловості. Легка промисловість України в період воєнного стану є важливою сферою національної економіки, так як забезпечує Збройні Сили України та інші силові структури якісним обмундируванням, підтримує робочі місця та забезпечує сплату податків до бюджету. На підприємствах легкої промисловості слід впроваджувати заходи, направлені на підвищення якості продукції, удосконалення бізнес-процесів, впровадження прогресивних систем управління, цифровізації та використання інструментів оперативного управління підприємством. Важливою є підтримка вітчизняної легкої промисловості, тому держава розробила комплекс заходів, направлених на інноваційний розвиток підприємств легкої промисловості у період воєнного стану.

Ключові слова: легка промисловість; виробництво; експорт; імпорт; капітальні інвестиції; система управління.

Svitlana M. Bondarenko

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
**FUNCTIONING OF FASHION INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE DURING
THE PERIOD OF MARTIAL STATUS**

Fashion industry is present in all areas of the national economy, as it produces consumer and industrial goods, such as fabrics, knitwear, clothing, footwear, hosiery, natural and artificial fur, leather goods, leather goods, accessories, etc. An important place today is occupied by the production of uniforms for law enforcement agencies. This industry is especially relevant during the period of martial law, as the activities of many of its enterprises are aimed at fulfilling the orders of the Armed Forces of Ukraine, other law enforcement agencies and providing the military with high-quality

clothing, footwear and other combat equipment. Power structures are an important customer for fashion industry enterprises. The purpose of the study is to analyze the peculiarities of the work of fashion industry enterprises during the period of martial law and to identify ways and directions of its improvement. Research methods used during the research: system and process approaches, analysis and synthesis, induction and deduction. Before the war and lockdowns, the fashion industry of Ukraine provided almost 5% of budget revenues and 2.6% of Ukrainian commodity exports, and therefore has a significant potential for further development. The capacity of the domestic market of fashion industry is 200 billion hryvnias, the presence of imports is from 80 to 90%. According to the results of 2023, there is a 6-fold excess of imports over exports of goods. Feature of the fashion industrial goods market in Ukraine is the presence of a large second-hand sector. The conducted SWOT analysis of fashion industry enterprises made it possible to draw conclusions and propose development strategies, based on the strengths and weaknesses, opportunities and threats that take place in fashion industry enterprises. The fashion industry of Ukraine during the period of martial law is an important sphere of the national economy, as it provides the Armed Forces of Ukraine and other power structures with high-quality uniforms, supports jobs and ensures payment of taxes to the budget. Measures aimed at improving the quality of products, improving business processes, implementing progressive management systems, digitalization, and the use of operational enterprise management tools should be implemented at fashion industry enterprises. It is important to support domestic fashion industry, so the state has developed a set of measures aimed at the innovative development of fashion industry enterprises during martial law.

Keywords: *fashion industry; production; export; import; capital investment; management system.*

Постановка проблеми. Легка промисловість робить значний внесок в економіку України. Значення цієї сфери економічної діяльності особливо зростає в період воєнного стану. Щорічно українці купують товарів легкої промисловості на 5 мільярдів доларів, а це – робочі місця, податки, а, отже, можливість підтримувати обороноздатність країни. Легка промисловість України є однією з пріоритетних секторів економіки, так як у цій сфері додана вартість продукції досягає 50%. Виробництво товарів легкої промисловості в Україні складає лише 1% промислового виробництва країни. Це малий показник, проте, як стверджують фахівці, він може бути збільшений мінімум у три рази [4, 8]. В легкій промисловості відмічається швидкий обіг капіталу. Серед працюючих 75% складають жінки, галузь є соціально-орієнтованою сферою економічної діяльності.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Вагомий внесок у розробку стратегій розвитку, пошук шляхів удосконалення функціонування підприємств легкої промисловості внесли такі науковці, як К.С. Бойченко, О.Г. Бородиня, Л.М. Ганущак-Єфіменко, І.М. Грищенко, Л.В. Дейнеко, Т.Л. Ізовіт, М.Ю. Завгородня, А.О. Касич, О.В. Ольшанська, І.О. Тарасенко та ін.

Невирішені частини дослідження. В Україні назріла гостра необхідність розвивати власний військово-промисловий комплекс та створювати міжнародні альянси оборонних підприємств. Це дає можливість розвитку всіх суміжних галузей, які забезпечують ВПК, в тому числі легкої промисловості. Наукових публікацій, присвячених поглибленому аналізу тенденцій, проблем та перспектив розвитку вітчизняної легкої промисловості не дуже багато. Тому потрібні розробки розвитку легкої промисловості України на довгостроковий період для забезпечення креативних та інноваційних підходів до роботи підприємств легкої промисловості в період воєнного стану.

Метою дослідження є виявлення ролі легкої промисловості в роботі економіки воєнного стану, аналіз особливостей роботи підприємств легкої промисловості в умовах

війни та виявлення шляхів і напрямів її удосконалення. Методологічною та інформаційною основою були праці вітчизняних та закордонних науковців, матеріали наукових періодичних видань, ресурси Internet, статистична інформація Державної служби статистики України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Легка промисловість в державній системі класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації України займає позицію в секції С «Переробна промисловість», розділи: 13 – «Текстильне виробництво», 14 – «Виробництво одягу» та 15 – «Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів». У практиці України види діяльності 13–15 за КВЕД прийнято називати «легкою промисловістю». На сьогоднішній день термін «*індустрія моди*» (*fashion industry*) поки що не визнаний офіційною українською статистикою, так як він відсутній у КВЕД. Проте у світовій практиці для позначення виду економічної діяльності, яка включає виробництво та реалізацію одягу, взуття, аксесуарів, науковцями та практиками активно використовується термін «*індустрія моди*». Сюди відноситься також індустрія краси (*beauty industry*). Зазвичай до індустрії краси відносять усі засоби догляду за шкірою і волоссям, косметичні продукти, косметологічні послуги, перукарські послуги, нігтьовий сервіс, масажні послуги; естетичну медицину. Легка промисловість складає міцну основу індустрії моди в Україні.

Легка промисловість України до війни та локдаунів забезпечувала майже 5% бюджетних надходжень і 2,6% українського товарного експорту, а отже, має значний потенціал для подальшого розвитку [3].

В Україні станом на березень 2024 року функціонувало більше 2500 виробничих підприємств легкої промисловості з понад 130 тис. працюючих, із них 510 підприємств текстильного виробництва, де працює 23,1 тис. осіб, 1669 швейних підприємств з виробництва одягу з 79,9 тис. осіб працюючих, та 339 підприємств з виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів з 30,5 тис. осіб зайнятих. У період війни 70% підприємств легкої промисловості з 111 тис. працюючих функціонує, з них 60% є малими підприємствами [5].

Смність внутрішнього ринку легкої промисловості складає 200 млрд гривень, присутність імпорту – від 80 до 90%. Має місце 6-ти кратне перевищення обсягів імпорту над експортом товарів за підсумками 2023 року. Україна втрачає десятки мільярдів гривень на створення робочих місць не в себе, а за кордоном [8]. Тому важливим є аналіз обсягів виробництва, експорту, імпорту товарів легкої промисловості в Україні для розробки заходів, направлених на усунення таких втрат.

В табл. 1 наведено дані щодо оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі за товарними групами в 2018–2021 роках. Інформація щодо обсягу виробленої продукції легкої промисловості України за 2022 рік відсутня, оскільки у відповідності до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 3 березня 2022 року № 2115-IX буде оприлюднена після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, який визначено в даному законі.

Виходячи із табл. 1 частка товарів текстильних, одягу і взуття в оптовому товарообороті непродовольчих товарів в Україні в 2018–2021 р.р. є вкрай низькою і складає тільки 0,42% у 2018 році та 0,38% у 2021 рр. Найбільшою ця частка була у 2020 році і складала 0,46%. Україна за часткою товарів легкої промисловості у товарообороті непродовольчих товарів на внутрішньому ринку значно поступається іншим європейським країнам.

На внутрішньому ринку України споживалося тільки 53,79% продукції вітчизняних виробництв, тоді як імпортозалежність у сегменті кінцевого споживання товарів легкої промисловості становила 87,22%. За розвитком легкої промисловості наразі Україна відстає від Польщі – у 6 разів, від Німеччини – у 21 раз, а від Італії – у 73 рази [3].

Таблиця 1

Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі за товарними групами в Україні,

млн грн

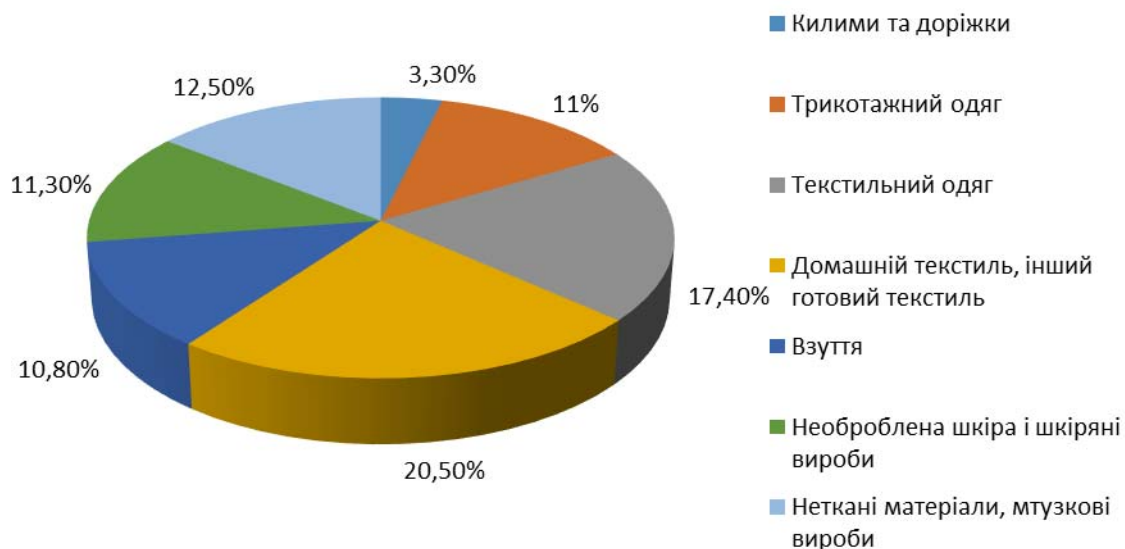
Показник	2018	2019	2020	2021
Усі товари	2215367,4	2322176,9	2462558,8	3153187,3
Непродовольчі товари	1859264,6	1930037,0	2024981,5	2662611,2
Частка непродовольчих в усіх товарах, %	0,84	0,83	0,82	0,84
товари текстильні, одяг і взуття	7720,7	8477,3	9274,4	10129,2
Частка товарів текстильних, одягу і взуття в непродовольчих товарах, %	0,42	0,44	0,46	0,38

Джерело: розроблено автором на основі [9, 10].

На сьогоднішній день в Україні переважає імпорт продукції легкої промисловості над його виробництвом та експортом. З 2020 року спостерігається зниження всіх показників, що пов'язано із світовою пандемією в результаті коронавірусної хвороби та війною в Україні.

Україна імпортує товари легкої промисловості з Китаю, Індії, Туреччини, Пакистану, Узбекистану, Польщі, Німеччини, Італії. Сума імпорту у 2023 році склала 3,1 млрд дол. США. Товари легкої промисловості китайського виробництва є конкурентоспроможними на ринку України за рахунок низької ціни, проте їх якість піддається сумніву. Тенденцією останніх років є стрімка втрата Китаєм лідируючих позицій на основі низьких цін. Товари легкої промисловості із країн Азії все більше представлені на глобальному ринку.

Експорт товарів легкої промисловості також підлягає детальному вивченню та аналізу. У 2023 році експорт товарів легкої промисловості склав 484 млн дол. США. Структура експорту товарів легкої промисловості України наведена на рис. 1. Найбільше експортується домашнього текстилю та іншого готового текстилю (20,5%), одягу з текстилю (17,4%).

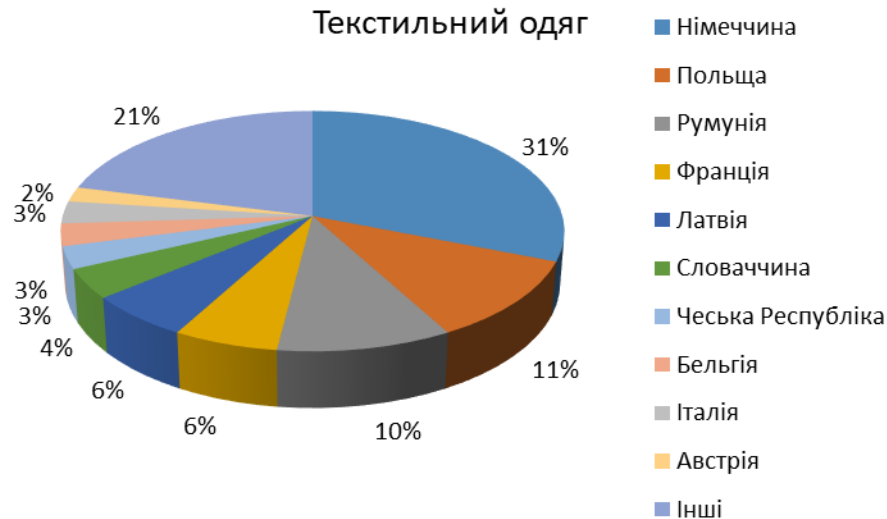
Джерело: [5].

Рис. 1. Структура експорту товарів легкої промисловості України

Товари легкої промисловості України експортувались у 2023 році до Великої Британії, Німеччини, Франції, Італії, Швеції, Польщі, Казахстану. Вирішальне значення для підприємств легкої промисловості України має торгівля з Європейським Союзом, оскільки

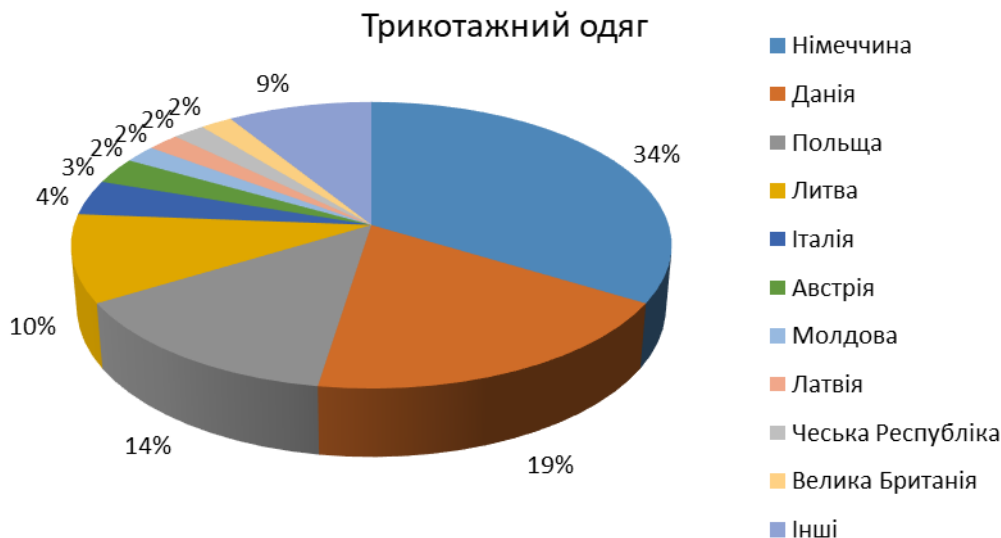
величина експорту складає 85 % від всієї кількості експорту. Щоправда, велика частина виготовлена на замовлення відомих брендів за давальницькими схемами.

На рис. 2 та рис. 3 наведено TOP-10 ринків українського експорту текстильного та трикотажного одягу.

Джерело: [5].

Рис. 2. TOP-10 ринків українського експорту текстильного одягу

Джерело: [5].

Рис. 3. TOP-10 ринків українського експорту трикотажного одягу

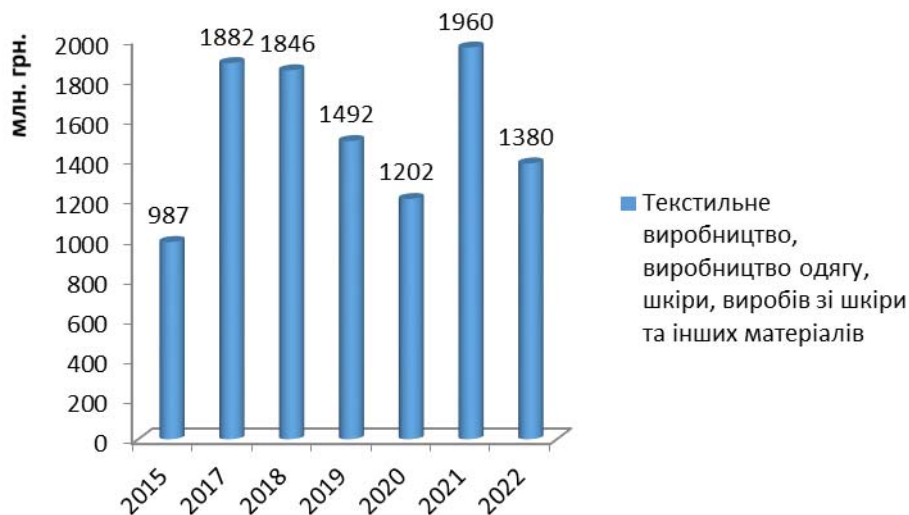
Ці ринки знаходяться в основному в країнах Європи. Найбільше текстильного та трикотажного одягу експортується до Німеччини, Франції, Італії, Польщі.

Особливістю ринку товарів легкої промисловості в Україні є наявність секонд-хенду та неврахованої продукції, виготовленої чи завезеної підпільно. За даними митної статистики щорічний кількісний обсяг товарів, які було імпортовано у 2020 році за кодом УКТЗЕД 6309000020 «Одяг та інші вироби, що використовувалися: одяг і додаткові речі до одягу та їх частини»: з країн ЄС, склав 70 027,35 тон; зі Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, склав 14 217,87 тонн (20,3% від обсягу з ЄС). Дані наведено лише по

бувшому у використанні одягу, без урахування бувшого у використанні домашнього текстилю та бувшого у використанні взуття, оскільки по них розраховується середньозважена митна вартість секонд-хенду згідно з Угодою про ПВЗВТ ЄС, яка б мала застосовуватися при імпорті. Офіційний обсяг імпорту одягу (нового) з ЄС склав лише близько 1 тис. т [6–8]. Серед топ-10 світових імпортерів секонд-хенду Україна знаходиться на третьому місці після Пакистану та Малайзії. Питома вага секонд-хенду на ринку легкої промисловості України складає 54% [8].

У 2023 році підприємства легкої промисловості відновили нарощування інвестицій в обладнання – понад 62 млн дол. США або 156% до 2022 р., (у 2021 р. – 73,5 млн дол. США) та сплатили до бюджету понад 3,7 млрд грн податків, що у півтора рази більше проти 2022 та в 1,8 рази більше, ніж у 2021 році [5].

Динаміка капітальних інвестицій у легку промисловість в 2015–2022 рр. наведена на рис. 4.

Джерело: [10].

Рис. 4. Динаміка капітальних інвестицій у легкій промисловості за 2015–2022 рр.

На жаль, спостерігається спад обсягів капітальних інвестицій в легку промисловість у 2018–2020 рр., що пояснюється зменшенням ділової активності у зв'язку зі світовою пандемією. У 2021 році мало місце зростання цього показника до 1960 млн грн, проте у 2022 році обсяги капітальних інвестицій знову впали до 1380 млн грн у зв'язку зі російською збройною агресією. У загальному обсягу промислових інвестицій частка інвестицій у легку промисловість зменшилась з 1,13% у 2015 році до 0,67% у 2020 році та 0,81% у 2021 році. У 2022 році спостерігається частка інвестицій у легку промисловість 1,09%. Проте цього недостатньо для розвитку цієї сфери діяльності.

На сьогоднішній день основними чинниками, які визначають вектор розвитку легкої промисловості є якість продукції, різноманітність асортименту, сталий розвиток, прозорість діяльності, орієнтація на екологічне виробництво, мода, геополітичні ризики, посилення позицій азійських країн, глобальна цифровізація, впровадження нових технологій у виробництво та дистрибуцію, розвиток гнучких бізнес-моделей та ін.

Проведення SWOT-аналізу легкої промисловості України дасть змогу проаналізувати сильні та слабкі сторони підприємств галузі, виявити можливості та загрози для виробників цієї сфери діяльності (табл. 2). Підприємства легкої промисловості в основному відносяться до середнього та малого бізнесу. І хоча вони дещо відрізняються між собою, але у сучасному

глобалізованому світі можна прослідкувати загальні тенденції у розвитку підприємств. Можливості та загрози, які виникають в результаті тих чи інших процесів також є приблизно однаковими. Для виконання SWOT-аналізу було проведене опитування керівників підприємств легкої промисловості.

Таблиця 2

Матриця SWOT-аналізу підприємств легкої промисловості України

Внутрішні чинники	Сильні сторони: 1. Наявність креативних дизайнерів. 2. Висока якість продукції. 3. Довіра до українського виробника. 4. Широкий асортимент продукції.	Слабкі сторони: 1. Імпортозалежність устаткування, сировини та матеріалів. 2. Дефіцит робочих кадрів: швачок, складальників верху взуття, механіків та ін. 3. Застаріле устаткування. 4. Висока ціна на продукцію. 5. Недосконала законодавча база.
Зовнішні чинники	СІМ	СЛМ
Можливості: 1. Можливість екологізації виробництва. 2. Можливість цифровізації виробництва. 3. Можливість використання біотехнологій. 4. Можливість переналаштування виробництва на виробництво форменого одягу, взуття для ВСУ, медичних масок. 5. Можливість постачати продукцію на зовнішні ринки. 6. Можливість прослідкувати етичність у ланцюгах постачань.	Створення на підприємствах системи управління якістю, яка відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 9001 дасть змогу постачати продукцію на зовнішні ринки та приймати участь у тендерах.	Впровадження системи бережливого виробництва плюс шість сигма призведе до економії всіх видів ресурсів підприємств і як наслідок – до екологізації галузі.
Загрози:	СІЗ	СЛЗ
1. Велика частка секонд-хенду на ринку. 2. Наявність контрабандної та контрафактної продукції, яка має меншу ціну. 3. Коливання курсу гривні. 4. Всесвітня пандемія Covid-19. 5. Висока конкуренція на ринку. 6. Негативний вплив виробництва на довкілля. 7. Війна Росії проти України, загроза обстрілів, неможливість роботи підприємств у зоні бойових дій, на окупованих територіях, необхідність релокації.	Зниження цін на продукцію легкої промисловості за рахунок зменшення собівартості в результаті впровадження на підприємствах систем бережливого виробництва, шість сигма або їх комбінації.	Підприємства легкої промисловості повинні акцентувати увагу на покращенні якості бізнес-процесів і продукції та екологізації виробництва підприємств. Отримання сертифікату на систему управління якістю для досягнення конкурентних переваг підприємств.

Джерело: розроблено автором.

На перетині блоків сильні і слабкі сторони, можливості і загрози утворюють чотири поля: *СИМ* (сила і можливості), *СИЗ* (сила і загрози), *СЛМ* (слабкість і можливості) і *СЛЗ* (слабкість і загрози). На кожному з полів розглядаються можливі стратегії забезпечення конкурентних переваг підприємств легкої промисловості.

Стратегія підприємств повинна бути націлена на найбільш повне використання сильних сторін підприємств, нівелювання їх слабких сторін, а також якомога повніше використання можливостей, які надає на даний момент часу кон'юнктура ринку, макросередовище підприємства та забезпечення захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз.

У полі *СИМ*, підприємствам легкої промисловості необхідно використовувати стратегію диверсифікації, так як продуценти цієї галузі мають високу якість продукції, що випускається у широкому асортименті. Наявність системи управління якістю, яка відповідає вимогам ISO 9001: 2015 відкриває можливості виходу на зовнішні ринки, участі в тендерах зокрема на постачання продукції на потреби військово-промислового-комплексу.

Для поля *СИЗ*, стратегія повинна припускати використання сильних сторін підприємств галузі для усунення загроз. Для підприємств пропонується зниження цін на продукцію легкої промисловості за рахунок зменшення собівартості в результаті впровадження на підприємствах систем бережливого виробництва, шість сигма або їх комбінації.

Для поля *СЛМ* стратегія повинна бути побудована таким чином, щоб забезпечити економію всіх видів ресурсів, що дасть змогу знизити напругу з імпортованою сировиною та нехваткою працівників. Впровадження бережливого виробництва плюс шість сигма має забезпечити виконання даного завдання.

У полі *СЛЗ*, повинна бути вироблена така стратегія, яка б дозволяла підприємству позбутися слабкості, та одночасно запобігти навислій над нею загрозі, щоб утримувати лідируючі позиції на ринку та розширити асортимент продукції, що випускається підприємством. Підприємства легкої промисловості повинні акцентувати увагу на покращенні якості бізнес-процесів і продукції та екологізації виробництва. Отримання сертифікату на систему управління якістю, яка відповідає вимогам міжнародних стандартів, сприяє досягненню конкурентних переваг підприємств.

Отже, як показує проведений SWOT-аналіз підприємств легкої промисловості, на сьогоднішній день для забезпечення успіху та зростання кількості конкурентних переваг керівникам підприємств легкої промисловості потрібно забезпечити високу якість бізнес-процесів та продукції підприємств, знижувати собівартість та ціни на продукцію, створювати та розвивати прогресивні системи управління, постійно приділяти увагу процесам екологізації виробництва, етичності діяльності в ланцюгах постачань, що забезпечити сталий розвиток підприємств цієї важливої сфери діяльності.

В період воєнного стану держава здійснює заходи, направлені на підтримку легкої промисловості та її інноваційний розвиток. Так, підприємці можуть скористатися програмою «Доступні кредити 5–7–9» й отримати позику до 150 мільйонів гривень на 10 років [8]. Щодо нестачі кваліфікованих кадрів – роботодавці мають можливість звернутися до Державної служби зайнятості та замовити навчання необхідного фахівця на основі використання системи ваучерів. Проводиться також грантова підтримка підприємств легкої промисловості. Так підтримується бізнес у переробній промисловості і створюються нові робочі місця.

Висновки. Отже, легка промисловість України в період воєнного стану є важливою сферою національної економіки, так як забезпечує Збройні Сили України та інші силові структури якісним обмундируванням, підтримує робочі місця та забезпечує сплату податків до бюджету. На підприємствах легкої промисловості слід підвищувати якість продукції, удосконалювати бізнес-процеси шляхом впровадження прогресивних систем управління,

цифровізації та використання інструментів оперативного управління підприємством. Важливою є підтримка вітчизняної легкої промисловості, тому держава розробила комплекс заходів, направлених на інноваційний розвиток підприємств легкої промисловості у період воєнного стану, зокрема пільгове кредитування, грантова підтримка підприємств та ваучери на навчання.

References

Література

1. Bondarenko, S. M. (2002). Reitynhove upravlinnia konkurentospromozhnistiu produktsii promyslovykh pidpriemstv (na prykladi vzuttievoho vyrobnytstva) [Rating management of the competitiveness of products of industrial enterprises (on the example of footwear production)] (PhD Thesis). Kyiv: National University of Food Technologies. 20 p. [in Ukrainian].
1. Бондаренко С. М. Рейтингове управління конкурентоспроможністю продукції промислових підприємств (на прикладі взуттєвого виробництва): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н: 08.06.01 – економіка підприємства й організація виробництва. Київ: Національний університет харчових технологій, 2002. 20 с.
2. Bondarenko, S. M., Svyryniuk, O. V. (2014). Analis suchasnykh stratehii konkurentsii [Analysis of modern competition strategies]. *Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv: KNUVD. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Bondarenko2015060407.pdf [in Ukrainian].
2. Бондаренко С. М., Свиринюк О. В. Аналіз сучасних стратегій конкуренції. *Збірник наукових праць*. Київ: КНУТД, 2014. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Bondarenko2015060407.pdf.
3. Lehka promyslovist v period pandemii [The fashion industry during the pandemic]. *Industriia mody*, 2021, No. 1, P. 8–12 [in Ukrainian].
3. Легка промисловість в період пандемії. *Індустрія моди*. 2021. № 1. С. 8–12.
4. Lehka promyslovist Ukrainy: buty chy ne buty [Fashion industry of Ukraine: to be or not to be]. *Industriia mody*, 2019, No. 2, P. 7–9 [in Ukrainian].
4. Легка промисловість України: бути чи не бути. *Індустрія моди*. 2019. № 2. С. 7–9.
5. Materialy zasidannia Antykryzovoho shtabu stiihosti ekonomiky Ukrainy v period viiskovoho stanu [Materials of the meeting of the Anti-crisis headquarters of the stability of the economy of Ukraine during the period of martial law, March 28, 2024]. 28 bereznia 2024 r., Kyiv [in Ukrainian].
5. Матеріали засідання Антикризового штабу стійкості економіки України в період військового стану, 28 березня 2024 р., м. Київ.
6. Ofitsiyni sait derzhavnoi sluzhby statystyky [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Ofitsiyni sait derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. URL: <https://customs.gov.ua/event>.
7. Офіційний сайт державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/event>.
8. Ofitsiyni sait Ukrainskoi asotsiatsii lehkoï promyslovosti (Ukrlehprom) [Official website of the Ukrainian Association of enterprises of textile & leather industry]. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/>
8. Офіційний сайт Української асоціації легкої промисловості (Укрлегпром). URL: <https://ukrlegprom.org/ua/>
9. Verner, I. Ye. (ed.) (2022). Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy 2021 [Statistical yearbook of Ukraine 2021]. Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 447 p. [in Ukrainian].
9. Статистичний щорічник України 2021. За ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2022. 447 с.

10. Verner, I. Ye. (ed.) (2023). *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy 2022* [Statistical yearbook of Ukraine 2022]. Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 383 p. [in Ukrainian].
11. Bondarenko, S. M. (2022). Methodological foundations of creating a quality management system of business processes on the principles of sustainability at the fashion industry enterprise. *QUALITY Access to Success*, Vol. 23, No. 186, P. 252–261. DOI: <https://doi.org/10.47750/QAS/23.186.33>.
12. Kasych, A., Horak, J., Glukhova, V., Bondarenko, S. (2021). The Impact of Intellectual Capital on Innovation Activity of Companies. *Quality Access to Success*, Vol. 22, No. 182, P. 3–9. URL: https://www.calitatea.ro/assets/arhiva/2021/QAS_Vol.22_No.182_Jun.2021.pdf.
10. Статистичний щорічник України 2022. За ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2023. 383 с.
11. Bondarenko S. M. Methodological foundations of creating a quality management system of business processes on the principles of sustainability at the fashion industry enterprise. *QUALITY Access to Success*. 2022. Vol. 23, No. 186. P. 252–261. DOI: <https://doi.org/10.47750/QAS/23.186.33>.
12. Kasych A., Horak J., Glukhova V., Bondarenko S. The Impact of Intellectual Capital on Innovation Activity of Companies. *Quality Access to Success*. 2021. Vol. 22, No. 182. P. 3–9. URL: https://www.calitatea.ro/assets/arhiva/2021/QAS_Vol.22_No.182_Jun.2021.pdf.